

СУМСЬКА МІСЬКА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА
Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Шевченка
Відділ довідково-інформаційної роботи та маркетингу

Репресований сміх

*До 130-річчя від дня народження
Василя Чечвянського*
Краєзнавча пам'ятка

СУМИ 2018

Репресований сміх : до 130-річчя від дня народження Василя Чечвянського : краєзнавча пам'ятка / Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Шевченка; відділ довідково-інформаційної роботи та маркетингу; уклад. С. Ю. Острога. — Суми, 2018. — 16 с.

Василь Чечвянський (справжнє прізвище - Губенко Василь Михайлович) — письменник-гуморист і сатирик, брат Остапа Вишні, уродженець Сумщини. В гуморесках, фейлетонах, сатиричних замальовках висміював і таврував міщанство в усіх його проявах, бюрократів, нероб тощо. Репресований та страчений в 1937 році.

Відповідальна за випуск: директор СМЦБС
Л. М. Стадниченко

Редактори: заст. директора СМЦБС
О.В. Мартюшова,
зав. дов.-інформ. Відділом
Л. Д. Клімачова

Матеріал підготувала: провідний бібліограф
С. Ю. Острога

Адреса:
м. Суми,
вул. Кооперативна, 6
Тел. 22-63-32, 22-21-28.
Працюємо 9.00 - 20.00
Вихідний п'ятниця
E-mail: lib@library.sumy.ua;
www.library-sumy.com

[...]Василь Чечвянський (справжнє прізвище - Губенко Василь Михайлович), рідний брат Остапа Вишні, належить до тієї славної когорти письменників, які стояли біля колиски молодії української радянської літератури 20-30 років ХХ століття, були її першопрохідцями. Він по праву вважається одним із зачинателів української радянської гумористики. Кращі твори талановитого сатирика-гумориста ввійшли до духовної скарбниці рідного народу.[...]

[...] Народився Василь Михайлович Губенко - Василь Чечвянський - 12 березня (28 лютого за ст.ст.) 1888 року на хуторі Чечва (нині село Грунь Охтирського району Сумської області) в селянській родині.

Батько, Михайло Кіндратович (1852-1909), - виходець із сім'ї шевця міста Лебедин. Одержавши початкову освіту, він працював по найму, а потім тривалий час перебував на військовій службі в царській армії, вийшовши у відставку, був прикажчиком у грунської поміщиці фон Рот. Чоловік - грамотний, розумний і кмітливий, який любив справедливість [...].

УКРАЇНА
Сумська обласна державна
адміністрація
**ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ СУМСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**
вул. Садова, 49, м. Суми, 40030.
Телефон/факс: (0542) 22-07-90,
E-mail: pr@arxiv.sumy.ua
27.12.2006 № Джв/Дк-97
На № _____ від 27.11.2006

АРХІВНА ДОВІДКА

Повідомляємо, що в метричній книзі Покровської церкви м. Грунь Зіньківського повіту Полтавської губернії за 1888 р. під № 15 є запис про народження Губенка Василя Михайловича.

Дата народження: 28 лютого 1888 року
Дата хрещення: 28 лютого 1888 року
Батьки: батько – хутора Чечви запасний солдат Михайло Кіндратович Губенко
мати – Параска Олександрівна Губенко
Хрещені батьки: козак Яків Іванович Головка та донька священника Ганна Михайлівна Михайловська
Підстава: ф.Ф-1195, оп.1, спр.28, арк.203зв., 204.

В метричній книзі Покровської церкви м. Грунь Зіньківського повіту Полтавської губернії за 1889 р. під № 81 є запис про народження Губенка Павла Михайловича.

Дата народження: 1 листопада 1889 року
Дата хрещення: 5 листопада 1889 року
Батьки: батько – м. Грунь відставний солдат Михайло Кіндратович Губенко
мати – Параска Олександрівна Губенко
Хрещені батьки: вчитель Ілля Іванович Олександровський та донька священника Ганна Михайлівна Михайлова
Підстава: ф.Ф-1195, оп.1, спр.29, арк.95зв., 96.

Директор архіву

Провідний спеціаліст

Г. М. Іванушенко

О. М. Козлов

[...] Мати, Парасковія Олександрівна (1864-1922), походила із хліборобської сім'ї Балашів, теж із села Грунь. Вона була худорлява, невисока, тиха і лагідна, ніколи не підвищувала голос на дітей, не кричала на них, не піднімала руку. Як справжній друг і порадник виховувала у своїх підопічних гуманні почуття. [...]

Дитинство майбутнього письменника пройшло серед чарівної природи, на тихих і зелених берегах річки Груні - Ташані. Звідси, куди не кинь оком, - безмежні поля, смарагдові гаї, ліси, квітучі сади. Хлопець ріс допитливим і слухняним. Він допомагав батькам по господарству. Збирав у лісі гриби, ягоди, горіхи, влітку вудив рибу. [...]

Батько Михайло Кіндратович за всяку ціну хотів дати старшому синові освіту. До речі, в Губенків, крім Василя і Павла, з'явилося на світ ще п'ятнадцятеро дітей.

Про це згодом Павло Михайлович Губенко (літературний псевдонім - Остап Вишня) напише у творі "Моя автобіографія": "...батьки були нічого собі люди. Підходящі. За двадцять чотири роки спільного життя послав їм Господь усього сімнадцятеро дітей, бо вміли вони молитись милосердному... З'явився я на світ другим. Поперед мене був первак, старший брат, що попередив мене років на півтора". [...]

Спочатку хлопець відвідує Грунську трикласну школу. Його першим учителем, як і Остапа Вишні, був Іван Максимович Мовчан.[...]

[...] У школі хлопець з жадобою тягнеться до знань, багато читає, добре малює... [...]

[...] У другій половині серпня 1900 року Василь Губенко стає учнем Зіньківської міської двокласної школи. Тут його доля зведе з обдарованим учнем Миколою Зеровим, згодом відомим українським літературознавцем, поетом, перекладачем, під впливом якого формувалися не лише неокласики, а й інші яскраві літературні постаті. [...]

[...] Тут же й почалися перші літературні спроби майбутнього письменника. Він пише віршики та коротенькі оповіданнячко російською мовою. Вчителі покладають на нього велику надію.

У 1902 році 14-літній підліток закінчує цю школу і одержує свідоцтво, в якому зазначалося, що він має право бути поштово-телеграфним чиновником. Але чиновника з нього не вийшло.

І вже влітку цього ж року мати Парасковія Олександрівна привезла сина-первістка аж до Києва, у військово-фельдшерську школу. [...]

[...] Він успішно склав вступні іспити й був зарахований на чотирирічне казенне навчання, бо його батько як колишній солдат царської армії мав право в ту школу віддавати своїх дітей навчатись за казенний кошт.

Рівно через рік вступить до цього навчального закладу і його менший брат Павло. [...]

[...] Особливо вони любили жарт, дотеп, народне влучне слово, тож з неабияким захопленням могли розповідати своїм однокашникам по навчанню смішні та цікаві бувальщини із сільського життя. [...]

[...] У 1906 році Василь Губенко успішно закінчує військово-фельдшерську школу. Подальшу освіту він продовжував самотужки, поєднуючи її з службою в царській армії. Пізніше йому вдалося екстерном скласти іспити за восьмий клас у Харківській чоловічій гімназії. Він мріє про університет, але цим мріям не пощастило здійснитися - на перешкоді стала перша світова війна.

З її перших днів Василь Михайлович - на фронті, а в буремному 1917 році - серед революційно налаштованих солдатів, бере участь у громадянській війні в лавах Червоної Армії. Він займає ряд високих інтендантських посад у Першій кінній армії, був начальником постачання Кавказького фронту.

Саме на цей період припадає початок його літературної творчості. У військових газетах він друкує

російською мовою свої перші

Відомий український літературознавець, поет

Мечислав Едмундович Гаско

згадував: «... Василь Чечвянський — високий, стрункий, красивий чоловік років сорока, з чорною пов'язкою на правому оці... Він був добропорядною, чесною, надзвичайно компанійською людиною, прекрасним жартівником, що так і сипав, наче з рукава своїми дотепами. Серед побратимів по перу Василь Михайлович користувався повагою і авторитетом. Його знали як талановитого письменника-сатирика, гумориста, котрий відзначався глибоким інтелектом, ерудицією. Своїм словом він боровся за правду в літературі й суспільстві. Крім того, Василь Михайлович дуже любив театр, музику, добре грав на піаніно. ...Письменник і громадянин, людина активної життєвої позиції, палкий патріот України — таким запам'ятався мені Василь Михайлович Чечвянський».

гумористичні твори під псевдонімами та криптонімами: Василь Грунський, Василь Чечвянський-Колумб, Чечь, Вас.Ч., В.Ч., утверджуючи громадянську тему.

25 липня 1923 року Василь Чечвянський одружується в місті Ростов-на-Дону з медичною сестрою Надією Михайлівною Ластовченко (1896-1971) - уродженкою села Рожни Чернігівської області. Згодом у молодого подружжя з'являється на світ два сини: Павло і Віктор.

Після демобілізації на початку 1924 року письменник переїздить до Ростова-на-Дону, де активно співробітничав у місцевій пресі як газетяр-фейлетоніст.

В кінці цього ж року він разом із сім'єю повертається на рідну Україну. Живе у Харкові та Полтаві, де займається журналістською і літературною діяльністю. [...]

[...] Працюючи в Полтаві завідуючим відділом у газеті "Вісті", Василь Чечвянський пише статті, нариси, гуморески, гострі, дотепні та дошкульні фейлетони, які були побудовані на конкретних фактах, з точним прицілом роблячи своє потрібне діло.

Він прагне глибше, повніше знати життя, усе бачити на власні очі, перепробувати, відчути, а про чуте і бачене якомога яскравіше розповісти читачам на сторінках газети. [...]

[...] В 1926 році Василь Чечвянський переїздить до Харкова —

тодішньої столиці України, де тривалий час працює відповідальним секретарем сатирично-гумористичного журналу "Червоний перець", який почав тут виходити у 1922 році. [...]

[...] На шпальтах цього часопису рясно з'являються памфлети, фейлетони, усмішки, сатиричні оповідання, віршовані та прозові гуморески, мініатюри, пародії Василя Чечвянського, які одразу припали до серця читачам, викликаючи іскристий веселий сміх. [...]

[...] Зростає популярність журналу "Червоний перець", збільшується його тираж.

Відрадно, що тут Василь Чечвянський опублікував понад сто своїх високохудожніх творів. Його фейлетони, гуморески, сатиричні оповідання були окрасою часопису.

У 1928 році виходять перша і друга збірки гуморесок Василя Чечвянського "Царі природи" і "Ех, товариші...". А в наступному році автор спромігся видати аж шість книг сатири та гумору: "Переливання крові", "Оскуденіє", "Кадило", "Оздоровлення апарату", "Між іншим", "Фактор".

Це яскраво засвідчувало, що в українську літературу прийшов талановитий письменник-сатирик і гуморист. Гостре вістря його пера було спрямоване проти міщанства, формалізму, бюрократизму, хабарництва, пияцтва, підлабузництва, некультурності...[...]

[...] 11 березня 1933 року на шпальтах "Літературної газети" з'являється дружня пародія Василя Чечвянського "Поет і вітер" ("Ой, хто ж нас бу -"). Коли нині читаєш її, то й стає якось не по собі:

Український літературознавець

Бурляй Юрій Семенович:

«Гуморески Василя Чечвянського були актуальними. Вони не тільки висміювали, вони завжди доносили до читача якусь важливу думку. Сміх у творах ... виступає в ролі високої благородної особи, яка збуджує прекрасні емоції, змушує глибоко замислюватись, дає поштовх до тієї інтелектуальної роботи, що лежить уже за межами даного твору. ... в творах Василя Чечвянського жив і діяв оповідач. Як правило, це була людина міста: іноді — інтелігент, а частіше — той самий обиватель, якого нещадно висміював сатирик.»

... "Чортів вітер" дме в трубу
"Вечір... Ніч"... Добу...
— Ой, хто ж нас бу,
Ой, хто ж нас бити бу - ?
"Нічого так я не люблю..."
— Де та любов? В гробу? Ой,
хто ж нас бу,
Та хто ж нас бу,
Ой, хто ж нас бити бу — ?
— Ухвалу, Вітер, ти забув
ЦеКаВеКаПе (б).
Ой, хто ж нас бу,
Та хто ж нас бу,
Ой, хто ж нас бити бу — ?
Ми всі повинні перебу —
Дуватись будь що бу!
... Ой, хто ж нас бу,
Та хто ж нас бу,
Ой, хто ж нас бити бу — ?

"Проклятий вітер, вітер бу" —
— Ря-туйте! Я не бу!!
... Ой, хто ж нас бу,
Та хто ж нас бу,
Ой, хто ж нас бити бу — ? [...]

[...] 26 грудня 1933 року Остапа Вишню арештували, безпідставно звинувативши у "приналежності до контрреволюційної організації. [...]

[...] Як згадує син Василя Чечвянського Віктор Васильович Губенко: "Після арешту Остапа Вишні ставлення до батька різко змінилося. Його перестали друкувати, а це було єдине джерело існування. Сім'я почала бідувати. У цей період, з 1934 року по 1936 рік, йому не давали працювати... Батько не міг писати статтю, фейлетон чи передовицю в газету під своїм іменем. Він віддавав усе це своїм друзям, яких не переслідували. Тоді це публікувалося, а гонорар віддавали батькові. Звичайно, вони ризикували своїм

становищем... Батько вже відчував, що над ним збираються хмари. За ним постійно ходив "шпик". Батько навіть жартома казав матері: "О, тепер я ніколи не загублюся! Глянь, он ходить унизу, на роботу проводить. Тепер я і під автомобіль не зможу потрапити. Я завжди під надійною опікою". Вийде батько на балкон - а той ходить напроти, топчеться. І так продовжувалося близько двох місяців перед арештом...". [...]

[...] ...На календарі — 2 листопада 1936 року. Друга година ночі. Місто Харків спочиває у глибокому сні. І раптом на його центральній вулиці Сумській, у будинку № 130 квартирі 11-й німу тишу порушив різкий дзвінок. Господар оселі Василь Михайлович Чечвянський, прокинувшись, миттєво подумав: "Хто ж це такий ранній, що йому не спиться" Він швидко ввімкнув нічник і пішов відчиняти двері. Перед порогом стояло троє енкаведистів з блідими, похмурими обличчями. [...]

[...] 14 липня 1937 року на закритому засіданні виїзної Військової колегії Верховного суду СРСР підсудний винним себе не визнав. У протоколі цього засідання зазначено: "... Від своїх показань на попередньому слідстві відмовляється тому, що давав їх підтиском слідства... Підсудний заявив, що показання не відповідають дійсності... В останньому слові нічого сказати не побажав...".

Тоді ж Військова колегія Верховного суду СРСР приговорила Чечвянського (Губенка) Василя Михайловича до найвищої міри кримінального покарання - розстрілу із конфіскацією всього йому приналежного майна. Вирок був остаточний і оскарженню не підлягав, відповідно до постанови ЦВК СРСР від 1 грудня 1934 року 15 липня 1937 року Чечвянського (Губенка) Василя Михайловича було розстріляно в Києві, що підтверджено актом виконання.

Так у повному розквіті творчих сил у кривавих сталінських катівнях трагічно обірвалося життя талановитого письменника-сатирика і гумориста, щедра душа якого була перейнята палкою

любов'ю до України й рідного слова, до чесної праці, чутлива до несправедливості й вразлива до людської ницості і непорядності. Він ще не встиг переступити поріг власного 50-ліття і його могутній талант тільки-но розкрився вповні. Йому б іще жити й творити...

(За матеріалами книги В. Скакуна «Василь Чечвянський. Літературний портрет»)

У С С Р
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

О Р Д Е Р № 022 3

Выдан 2. Ноябрь 1936 г.

Действителен 8 дней.

Сотруднику Стар. адм. деп.

НКВД УССР тов. Мисюченко

поручается

Произвести обыск и арест сына
Чечвянского - Василия Михайловича
проживающего Славков
Симская ул. 130 кв. 11

Всем органам Советской Власти и гражданам
необходимо оказывать законное содействие
и помощь в расследовании и исполнении им возложенных на него обязанностей.

М.П. Секретариат НКВД УССР

Секретарь

Ордер на арест Василия Чечвянского
від 2 листопада 1936 року.

Секретно. 265

С П Р А В К А.

Приговор о расстреле Чечвянского Тубенко
Василия Михайловича приведен в исполнение
в гор. Кишине 19/VI 1937 г.

Акт о приведении приговора в исполнение хранит-
ся в Особом архиве 1-го заместителя НКВД СССР том,
№ 11 лист № 43.

Замнач 12 отд. 1 заместителя НКВД СССР Мисюченко
Лейтенант государственности:

Довідка про виконання вироку 15 листопада 1937 року.

Твори В. М. Чечвянського

Чечвянський В. Вибрані гуморески / В. Чечвянський. — К. : Дніпро, 1968. — 213 с.

Чечвянський В. Воша : гумореска / В. Чечвянський // Антологія літератури Сумщини / упоряд. О. П. Столбін. - Суми : Слобожанщина, 1995. — С. 106-110.

Чечвянський В. Гуморески / В. Чечвянський // Шкільна бібліотека . — 2017. — N 6. — С. 90-93.

Про В. М. Чечвянського

Переїденко О. Чечвянський Василь / О. Переїденко // З порога смерті: Письменники України — жертви сталінських репресій / авт. кол. : Бойко Л. С. та ін. — К. : Радянський письменник, 1991. — Вип. I / упоряд. О. Г. Мусієнко. — С. 452-454.

Скакун В. П. Василь Чечвянський : літ. портрет / В. П. Скакун. - Суми : Мрія-1, 2008. — 64 с. : іл.

В. М. Чечвянський // Антологія літератури Сумщини / упоряд. О. П. Столбін. - Суми : Слобожанщина, 1995. — С. 104-106.

Український письменник В. Чечвянський (1888-1937) : бібліографічний покажчик / уклад. Шерстюк Т. Г. ; Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка — Харків, 1994. — 46 с.

Грінка О. Сміх крізь сльози / О. Грінка // Панорама. — 2013. — №13 (27 марта - 3 апр.). — С. А14-15.

Губенко-Маслюченко В. "У Михайла Кіндратовича Губенка..." : спогади / В. Губенко-Маслюченко // Культура і життя. — 2009. — № 45. — С. 27. : фото

Корж І. Коли і де загинув Василь Чечвянський? / І. Корж // Урядовий кур'єр. — 2002. — 21 груд. — С. 9,14.

Марушенко Н. Вшановує Грунь : відзначено 110-у річницю від дня народження В. Чечвянського / Н. Марушенко // Літературна Україна. — 1998. — 9 квіт. — С. 5.

Михайленко М. Ювілей гумориста / М. Михайленко // Ленінська правда. — 1988. — 19 берез. — С. 4.

Руденко С. Близький сьогоднішню. Без права забуття / С. Руденко // Червоний промінь. — 1989. — 7 жовт. — С. 10.

Санжаровський А. Василь Чечвянський, або Навіщо Ільф і Петров приїжджали до Харкова / А. Санжаровський // Літературна Україна. — 2012. — №23 (7 черв.). — С. 12.

Скакун В. Самобутній талант : до 110 річчя з дня народження В. Чечвянського / В. Скакун // Новина. — 1998. —

12 берез. — С. 2.

Хвостенко Г. Репресований сміх / Г. Хвостенко // Сумщина. — 2007. — №111(10 жовт.). — С. 3.

Електронні ресурси про В. М. Чечвянського

Безсмертний-Анзіміров А. Василь Чечвянський [Електронний ресурс] // День. — Текст. дані. — 2015. — 11 берез. — Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua/vasyl-chechviansyi.html> (дата звернення: 07.03.2018)

Василь Чечвянський [Електронний ресурс] // Українці в світі. — Текст. дані. — Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/0ca16acfa49cfad9/> (дата звернення: 07.03.2018). — Назва з екрана.

«Колумб» українського гумору та сатири [Електронний ресурс] // Кримська світлиця. — Текст. дані. — 2008. — 11 квіт. — Режим доступу: <http://svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=article&artID=5776> (дата звернення: 07.03.2018). — Назва з екрана.

Лавриненко В. Я. «Він сатирик, гуморист — брат Остапа Вишні рідний... [Електронний ресурс] // Персональний сайт учителя української мови та літератури Лавриненко Валентини Яківни. — Текст. дані. — Режим доступу: <https://sites.google.com/site/literaturnakartaostapavisni/poezia/vasil-cecvanskij-naris> (дата звернення: 07.03.2018). — Назва з екрана.

Майстер сміху — Василь Чечвянський : [віртуальна виставка] / упоряд. С. І. Овчинникова // Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. — Текст. дані. — 2014. — Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/v-vystavky/44.html> (дата звернення: 07.03.2018). — Назва з екрана.

Остап Вишня, Василь Чечвянський [Електронний ресурс] // Історія Харкова в пам'ятних дошках. — Текст. дані. — 2015. — 24 черв. — Режим доступу: http://mevorydoskikharkov.blogspot.com/2015/06/blog-post_33.html (дата звернення: 07.03.2018). — Назва з екрана.

Санжаровський А. В. М. Чечвянський. Радостная паралель. Избранное [Електронний ресурс] // Флибуста. Книжне братство. — Текст. дані. — Режим доступу: <http://flibusta.site/b/428168/read#t169> (дата звернення: 07.03.2018). — Назва з екрана.

Федорина А. Розстріляний сміх [Електронний ресурс] // Україна молода. — Текст. дані. — 2008. — 28 жовт. — Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/1276/196/45161/> (дата звернення: 07.03.2018). — Назва з екрана.

Чечвянський Василь Михайлович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. — Текст. дані. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%87%D0%B2%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення: 07.03.2018). — Назва з екрана.

Збірки гуморесок Василя Чечвянського:

«Царі природи», «Ех, товариші...»
(1928)

«Кадило», «Між іншим»,
«Оздоровлення апарату», «Оскуденіє»,
«Переливання крові» «Фактор» (1929)

«Не вам кажучи», «Пародії»,

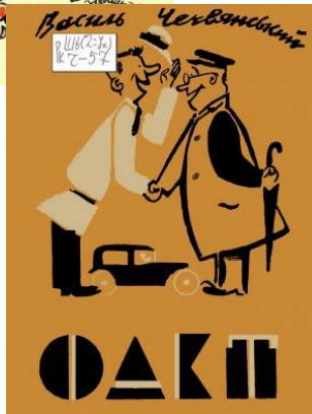
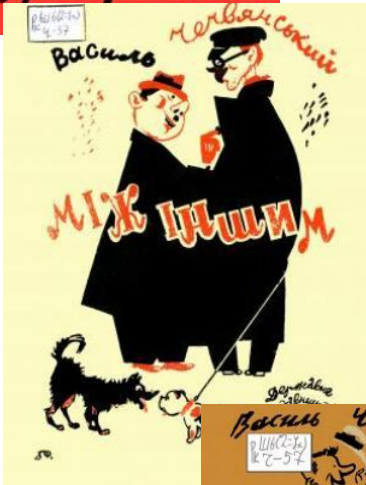
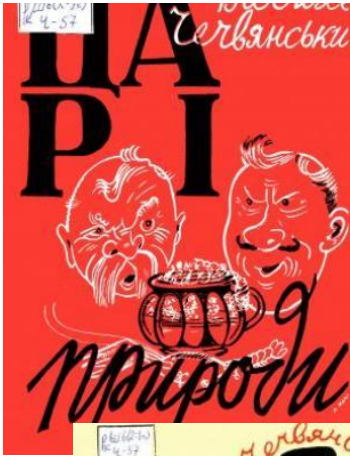
«Республіканці» (1930),

«Факт», «Пародії» (1932),

«Нещасні» (1933),

«Учителю — путьовку!» (1934).

Після реабілітації вийшли збірки
«Вибрані гуморески» і «М'який
характер» (1959).

**Меморіальна дошка встановлена
в м. Харків на вул. Сумській 122**